

State Power and Alcoholic Beverages: Laws, Policies and Measures^{*}

Wasan Pounpunwong^{*}

(Received Date: May 19, 2021, Revised Date: June 17, 2021, Accepted Date: June 21, 2021)

Abstract

In this academic paper, the author presents the subject of state power and alcoholic beverages by linking through laws, policies and measures. The study was divided into 4 areas: 1. The concept of liquors, alcoholic beverages and laws of the Thai state 2. The Thai state: Laws and alcoholic beverages 3. Law enforcement and sustaining state power through the issue of alcoholic beverages 4. Reviewing the situation of solving problems arising from effects of alcoholic beverages distribution under the Alcohol Control Act B.E. 2551. The issue presented were raised from the synthesis from the authors' research projects which link the state power to alcoholic beverages in order to further the knowledge that leads to an explanation of social phenomena relating alcoholic beverages beyond the issue of drinking behaviors, disadvantages and effects of drinking. The significances that the author highlighted in this article that may benefit readers include: 1. The data synthesis of literature review to point out that, apart from recent researches conducted regarding alcoholic beverages as well as campaigning of reduce, refrain and stop drinking, there are researches that represent various issues by focusing on the introduction of related laws. 2. The author did not deny the harms and the problems arising from drinking alcoholic beverages at all. On the contrary, the author would like to build the awareness and recognition of the existence of alcoholic beverages that causes effects and problems in Thai society. 3. The conceptual framework of laws and government measures concerning alcoholic beverages should be encouraged in all sectors of the society. Moreover, the centralization of sustaining the state power in the subject of alcoholic beverages should be transformed into a public matter and raised as public awareness of the society in order to build awareness and recognition of advantages and the effects by public themselves, rather than the exercise of state power in the control solely.

Keywords: State, Alcoholic Beverages, Laws

^{*} This academic paper is part of a literature review in the research project on 'State Alcohol Control Policies and the Creation of Economic Prosperity in the Area of Nimmanhaemin Road, Chiang Mai Province' under the scholarship from the Center of Alcohol Studies (CAS), Epidemiology Unit, Faculty of Medicine, Prince of Songkla University and Thai Health Promotion Foundation (THPF).

^{**} Lecturer in Political Science Program College of Local Management and Development Pibulsongkram Rajabhat University, E-mail: reddevil_small@hotmail.com

ว่าด้วยอำนาจรัฐกับเครื่องตีแอลกอฮอล์: กฎหมาย นโยบาย และมาตรการ*

วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์**

(วันรับบทความ: 19 พฤษภาคม 2564/ วันแก้ไขบทความ: 17 มิถุนายน 2564/ วันตอบรับบทความ: 21 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้ผู้เขียนนำเสนอถึงเรื่องอำนาจรัฐกับเครื่องตีแอลกอฮอล์ โดยเชื่อมโยงผ่านกฎหมาย นโยบาย และมาตรการ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ 1. มโนทัศน์เรื่องเหล้า สุรา เครื่องตีแอลกอฮอล์ และกฎหมายของรัฐไทย 2. รัฐไทย: กฎหมายกับเครื่องตีแอลกอฮอล์ 3. การบังคับใช้กฎหมายและการจรรยาบรรณอำนาจรัฐผ่านประเด็นเครื่องตีแอลกอฮอล์ และ 4. ทบทวนสถานการณ์การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการจำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติเครื่องตีแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ประเด็นที่น่าสนใจเกิดจากสังเคราะห์จากโครงการวิจัยของผู้เขียนซึ่งเชื่อมโยงให้เห็นถึงอำนาจรัฐกับเครื่องตีแอลกอฮอล์เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ในการนำไปสู่การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมเกี่ยวกับเครื่องตีแอลกอฮอล์นอกเหนือจากประเด็นของพฤติกรรมกรรมการตี โทษและผลกระทบจากการตีสำหรับสิ่งที่ผู้เขียนให้ความสำคัญในบทความฉบับนี้ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ประกอบด้วย 1. การสังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อชี้ให้เห็นว่าที่ผ่านมางานวิจัยที่เกี่ยวกับเครื่องตีแอลกอฮอล์นอกจากจะเป็นการรณรงค์เรื่อง ลด ละ เลิก ยังมีงานวิจัยที่น่าสนใจประเด็นที่แตกต่างออกไปโดยมุ่งไปที่การนำเรื่องกฎหมายเข้ามาอธิบาย 2. ผู้เขียนไม่ได้ปฏิเสธโทษและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์แต่อย่างใด แต่ในทางตรงกันข้ามผู้เขียนต้องการให้เกิดการตระหนัก การยอมรับ ของการมีตัวตนของเครื่องตีแอลกอฮอล์ที่ส่งผลกระทบและปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคมไทย และ 3. กรอบคิดเรื่องกฎหมายและมาตรการของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเครื่องตีแอลกอฮอล์ควรถูกทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนในสังคม การรวมศูนย์อำนาจในการจรรยาบรรณอำนาจรัฐในเรื่องเครื่องตีแอลกอฮอล์ควรปรับเปลี่ยนมาเป็นเรื่องสาธารณะสร้างความรับรู้เป็นการทั่วไปให้แก่สังคมเพื่อให้เกิดการตระหนักและรับรู้โทษหรือผลกระทบได้ด้วยตัวเองมากกว่าจะใช้อำนาจรัฐในการควบคุม

คำสำคัญ: รัฐ, เครื่องตีแอลกอฮอล์, กฎหมาย

* บทความวิชาการฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทบทวนวรรณกรรมในโครงการวิจัยเรื่อง นโยบายการควบคุมเครื่องตีแอลกอฮอล์ของรัฐกับการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ถนนนิมมานเหมินท์ จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ทุน ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.) หน่วยระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

** อาจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

บทนำ

การนำเสนอบทความวิชาการฉบับนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้เห็นถึงประเด็นเรื่องเครื่องตีมแอลกอฮอล์ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมไทยคุ้นชินกันและมีความเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นบทความฉบับนี้จึงเน้นย้ำให้เห็นของการดำรงอยู่อย่างมีตัวตนของเครื่องตีมแอลกอฮอล์ที่ทั้งความเกี่ยวพันในเรื่องวัฒนธรรมการกิน การประกอบพิธีกรรม การสังสรรค์ งานอวมงคล งานมงคล จนท้ายสุดนำไปสู่ระบบอุตสาหกรรมเครื่องตีมแอลกอฮอล์ที่ปรากฏขึ้นเกี่ยวกับแอลกอฮอล์มีตัวแสดงที่เป็นผู้เล่นสำคัญ อันได้แก่ รัฐ นายทุน ประชาชน นักศีลธรรม ซึ่งมีการตีตราความหมายของเครื่องตีมแอลกอฮอล์ไปในทิศทางที่สอดคล้องกับภารกิจและบทบาทของตนเอง อย่างไรก็ตาม ณ ปัจจุบันแนวคิดว่าด้วยโทษและผลกระทบของเครื่องตีมแอลกอฮอล์ถือว่าเป็นแนวคิดที่ถูกนำมาอธิบายสังคมอย่างทรงอิทธิพลมากที่สุด ทั้งในด้านสุขภาพ อุบัติเหตุ หนี้สิน และอาชญากรรม ล้วนแล้วถูกอธิบายผ่านประเด็นเรื่องเครื่องตีมแอลกอฮอล์ อนึ่ง ผู้เขียนไม่ได้ปฏิเสธหรือไม่เห็นด้วยกับโทษและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการตีมแอลกอฮอล์ แต่ในบทความฉบับนี้เพียงแต่จะเชื่อมโยงให้เห็นภาพว่าเครื่องตีมแอลกอฮอล์นอกจากจะเป็นเรื่องที่ทุกคนคุ้นชินแล้วเรื่องเครื่องตีมแอลกอฮอล์ยังถูกเชื่อมโยงและชี้ตรึงโดยอำนาจรัฐผ่านกฎหมาย นโยบาย และมาตรการ ซึ่งผู้เขียนจะนำเสนอประเด็นดังกล่าวโดยอ้างอิงจากงานวิจัยและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐกับเครื่องตีมแอลกอฮอล์เป็นสำคัญ

ดังนั้น หากพิจารณาถึงจุดเริ่มต้นของการอำนาจรัฐกับเครื่องตีมแอลกอฮอล์ภายใต้กฎหมาย นโยบาย และมาตรการ ผู้เขียนนำเสนอโดยอธิบายให้เห็นภาพโดยเริ่มจากการใช้อำนาจรัฐในการแทรกแซง จัดการ ควบคุมเครื่องตีมแอลกอฮอล์ เช่น พระราชบัญญัติที่สำคัญเกี่ยวข้องกับการผลิตสุราในประเทศไทยมีอยู่ด้วยกัน 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2493 และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 เป็นการออกกฎหมายเพื่อจุดประสงค์ควบคุมสุราทั้งระบบ นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2469 ที่มีการกำหนดอัตราภาษีสุราสำหรับสุรา หากมีการนำเข้า ณ จุดผ่านแดนต่าง ๆ และพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องตีมแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เป็นต้น จากการออกกฎหมายของรัฐในที่นี้จะเห็นได้ว่าประเด็นเรื่องแอลกอฮอล์หรือแม้กระทั่งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากแอลกอฮอล์ไม่ได้ลอยตัวอยู่เหนือการควบคุมของอำนาจรัฐ แต่ในทางกลับกันเรื่องเครื่องตีมแอลกอฮอล์กลายเป็นเรื่องที่รัฐให้ความสำคัญและจรรโลงอำนาจอย่างเข้มข้นในการจัดการ ตรึงซึ่ง และควบคุม อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดโดยแบ่งแยกออกไปตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยพิจารณาเห็นได้จากกฎหมายและมาตรการที่รัฐสถาปนาขึ้นที่ค่อนข้างมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้บทความวิชาการที่สังเคราะห์จากโครงการวิจัยของผู้เขียนจึงนำเสนอประเด็นที่เชื่อมโยงให้เห็นถึงอำนาจรัฐกับเครื่องตีมแอลกอฮอล์เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ในการนำไปสู่การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมเกี่ยวกับเครื่องตีมแอลกอฮอล์ นอกเหนือจากประเด็นของพฤติกรรมการดื่ม โทษและผลกระทบจากการดื่ม (วสันต์ ปวนปันวัง, 2563, น. 140-159) ทั้งหมดแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้ 1. มโนทัศน์เรื่องเหล้า สุรา เครื่องตีมแอลกอฮอล์ และกฎหมายของรัฐไทย 2. รัฐไทย: กฎหมายกับเครื่องตีมแอลกอฮอล์ 3. การบังคับใช้กฎหมาย และการจรรโลงอำนาจรัฐผ่านประเด็นเครื่องตีมแอลกอฮอล์ และ 4. ทบทวนสถานการณ์การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบจากการจำหน่ายเครื่องตีมแอลกอฮอล์ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติเครื่องตีมแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

มโนทัศน์เรื่องเหล้า สุรา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และกฎหมายของประเทศไทย

ในประเด็นนี้ผู้เขียนมีจุดหมายในการพยายามอธิบายให้เห็นภาพความเกี่ยวโยงของเรื่องเหล้า สุรา และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับบริบทของกฎหมายรัฐ ซึ่งเหล้า สุรา และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถือว่าเป็นเครื่องดื่มที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับกันอย่างมากอยู่ในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าหน่วยงานสาธารณสุข องค์การทางสังคม และองค์การทางศาสนาจะมีแรงผลักดันเล็ก เลิก การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านกลไกด้านนโยบายของรัฐหรือใช้ศีลธรรมเข้ามาแก้ไขการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ดังกล่าว แต่ปรากฏว่าในสังคมปัจจุบันการดื่มเหล้า สุรา และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังคงดำรงอยู่อย่างคึกคักกับกฎหมาย นโยบาย มาตรการ การลด ละ เลิก ฉะนั้นในประเด็นนี้ผู้เขียนจึงขอละไว้ในฐานที่ผู้อ่านเข้าใจว่า เหล้า สุรา และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีตัวตนอยู่จริงในสังคมไทยและการดำรงตัวตนของเหล้า สุรา และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ฉายภาพให้เราเห็นถึงค่านิยม ประเพณี วิถีชีวิต วัฒนธรรม ทั้งภายในรัฐและอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์และบริโภคนิยมผลพวงจากระบบทุนนิยมโลก ดังนั้นมโนทัศน์เรื่องเหล้า สุรา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และกฎหมายของประเทศไทย จึงพยายามชี้ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วสังคมไทยกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกันอย่างเป็นลำดับขั้นตอนเริ่มจากการดื่มจากวิถีชีวิตจนไปสู่การสร้างอุตสาหกรรมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และท้ายสุดออกกฎหมาย นโยบาย และมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

มโนทัศน์เรื่องเหล้า สุรา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และกฎหมายของประเทศไทย เริ่มจากการอธิบายจากวิวัฒนาการกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทย กล่าวคือ “สุรา” หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “เหล้า” ปัจจุบันเรียกโดยภาพรวมว่า “เครื่องดื่มแอลกอฮอล์” โดยวิวัฒนาการเกี่ยวกับกฎหมายและการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทยนั้นเชื่อว่ามีมาตั้งแต่สมัยโบราณและจะรู้กันในรูปแบบของการดื่มสุราหรือเหล้า ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในจารึกเป็นภาษาเขมรพบที่ปราสาทหินพนมรุ้ง ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขาพนมรุ้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยมีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16 – 18 ซึ่งกล่าวถึงการใช้สุราในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับสุราเริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา โดยมีผลิตและบริโภคจนพัฒนากลายมาเป็นอุตสาหกรรมและมีระบบการส่งส่วย พัฒนาไปเป็นการเก็บภาษีอากรสุรา จนกลายเป็นรายได้หลักของประเทศ ซึ่งรัฐได้เข้ามาควบคุมการผลิตและผูกขาดอากรสุราในสมัยรัชกาลที่ 1 ดังปรากฏในบทบัญญัติกฎหมายตราสามดวงและเริ่มมีการมีการออกกฎหมายเรื่องน้ำสุรา พ.ศ. 2329 ห้ามราษฎรดื่มกลั่นสุราโดยมิได้รับอนุญาตเพื่อการจัดเก็บรายได้ให้รัฐและการปราบปรามสุราเถื่อน โดยให้เอกชนประมูลสิทธิในการผูกขาดการผลิต จำหน่าย และการเก็บอากรสุราและการปราบปรามสุราเถื่อนแทนรัฐ ถือเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงแรกของไทย รัฐไทยได้สร้างโรงงานสุราบางยี่ขัน ซึ่งเป็นโรงต้มกลั่นสุราของรัฐบาลแห่งแรกขึ้นและนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา การเก็บอากรสุรากลายเป็นรายได้ที่สำคัญส่วนหนึ่งของประเทศเรื่อยมา ซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทยในช่วงแรกนั้น จะเป็นการออกกฎหมายเกี่ยวกับการผลิต การจัดเก็บภาษีอากร มากกว่าจะเป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุมการบริโภคสุราหรือแอลกอฮอล์โดยในช่วง พ.ศ. 2493 รัฐบาลไทยได้ออกกฎหมายที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2493” ซึ่งมีส่วนสำคัญในการควบคุมการผลิตและจำหน่ายสุราในประเทศเป็นอย่างมาก

ต่อมารัฐบาลยังได้ออกกฎหมายเพิ่มเติมหลายฉบับมาจนถึงในปัจจุบันเนื่องจากการบริโภคเครื่องดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมากมาย เช่น อุบัติเหตุอาชญากรรม ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งต่อสุขภาพของผู้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสาเหตุของการเกิดโรคต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มโรคที่เกิดจากแอลกอฮอล์โดยตรง เช่น โรคจิตจากสุรา โรคติดยาสุรา โรคตับแข็งจากสุรา เป็นต้น กลุ่มโรคที่ได้รับอิทธิพลจากแอลกอฮอล์ เช่น มะเร็งช่องปาก มะเร็งหลอดอาหาร มะเร็งตับ มะเร็งเต้านม เป็นต้น และกลุ่มผลกระทบต่อสุขภาพแบบฉับพลัน เช่น อุบัติเหตุ การฆ่าตัวตาย ความรุนแรงและการทำร้าย เป็นต้น

จากบริบทข้างต้นจะเห็นได้ มโนทัศน์เรื่องเหล้า สุรา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นสิ่งที่อยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนานซึ่งอาจเรียกได้ว่าสุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กลายเป็นวัฒนธรรมการดื่มกินอย่างหนึ่งที่ผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของไทยซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แต่อย่างไรนั้นการดื่มสุราหรือแอลกอฮอล์ย่อมส่งผลกระทบต่ออื่น ๆ ตามมาด้วยเหตุนี้รัฐไทยจึงมีแนวคิดในการกำหนดนโยบายเพื่อควบคุมปัญหาจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 โดยเป็นนโยบายเพื่อควบคุมปัญหาในเบื้องต้นซึ่งยังไม่สามารถแก้ไขได้ในทุกมิติได้ส่งผลต่อในปี พ.ศ. 2544 เริ่มมีแนวคิดในการกำหนดนโยบายควบคุมปัญหาจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อประโยชน์ด้านสุขภาพของประชาชนและสังคมโดยรวม มีการออกกฎหมาย นโยบาย และมาตรการต่าง ๆ หลายมาตรการ (ชนกธิดา ศิริวัตร, 2559, น. 135) ทั้งนี้ หากพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในรัฐจะเป็นลักษณะอิงตามลำดับศักดิ์ของกฎหมายสามารถพิจารณาออกเป็นหลายลำดับด้วยกัน ลำดับแรกได้แก่กฎหมายที่ออกเป็น “พระราชบัญญัติ” ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายแม่บทที่สำคัญ ส่วนลำดับรองลงมา มี กฎกระทรวงและประกาศกระทรวง ฯลฯ โดยสามารถแบ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1.กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและนำเข้าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย 2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย 3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และ 5. การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (วสันต์ ปวนปันวังค์, 2563, น.112-115)

สรุปจากประเด็นมโนทัศน์เรื่องเหล้า สุรา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และกฎหมายของรัฐไทยสาระสำคัญที่ผู้เขียนได้นำเสนอข้างต้นเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่โยงใยอยู่กับโครงสร้างทางสังคมสร้างเป็นเส้นใยประสานทั้งอำนาจรัฐรวมถึงผนวกวิถีชีวิตวัฒนธรรมเข้าด้วยกันซึ่งแนบเนียนจนไม่สามารถฉีกขาดออกจากกัน หรือ แยกส่วนในการอธิบายออกจากกันได้ โดยท้ายสุดแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นนำมาสู่มาตรการการสร้างกฎหมายขึ้นมาเพื่อควบคุมผลพวงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่เรียกว่าเหล้า สุรา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งมีความเข้มข้นแตกต่างกันไปตามบริบทด้านเวลาและปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ

รัฐไทย: กฎหมายกับเครื่องตีแอลกอฮอล์

สำหรับการนำเสนอในประเด็นเรื่องรัฐไทย: กฎหมายกับเครื่องตีแอลกอฮอล์ ผู้เขียนได้ทบทวนขอบเขตของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องตีแอลกอฮอล์ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวปรากฏออกมาทั้งข้อกำหนดและแนวทางปฏิบัติในด้านประเด็นต่าง ๆ แต่ท้ายสุดแล้วไม่ว่าจะมีการแบ่งย่อยในด้านสาระบัญญัติของกฎหมายมากน้อยเพียงใดผลของกฎหมายที่เกิดขึ้นย่อมแสดงให้เห็นถึงอำนาจของรัฐผ่านการควบคุมเรื่องแอลกอฮอล์ ดังนั้นในบทความฉบับนี้ผู้เขียนนำเสนอการทบทวนข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับในประเด็นของเครื่องตีแอลกอฮอล์ ดังนี้

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและนำเข้าเครื่องตีแอลกอฮอล์ในประเทศไทย

สาระสำคัญมุ่งไปที่บังคับใช้กฎหมายควบคุมการผลิตและการนำเข้าสุราอย่างเป็นระบบ โดยการผลิตสุราจะต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติสุราและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ส่วนการนำเข้าสุราจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายสรรพสามิตและนโยบายแห่งรัฐซึ่งได้แก่

- ก. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องตีแอลกอฮอล์ เป็นพระราชบัญญัติที่สำคัญเกี่ยวข้องกับการผลิตสุราในประเทศไทยมีอยู่ด้วยกัน 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2493 และ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 เป็นการออกกฎหมายเพื่อจุดประสงค์ควบคุมสุราทั้งระบบ อย่างเช่น การอนุญาตให้ผลิต การให้จำหน่าย การขนส่ง การเก็บภาษีและยังเป็นการแก้ไขปัญหาสุราเถื่อน สุราไม่ได้มาตรฐาน และสุราต่างประเทศโดยมีบทลงโทษกำกับไว้อย่างชัดเจน สาระสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและนำเข้าเครื่องตีแอลกอฮอล์ในประเทศไทยนี้คือเป็นกฎหมายแม่บทที่บัญญัติถึงเนื้อหาของสิทธิ หน้าที่ ข้อห้ามในการผลิตสุราโดยตรง ตลอดจนการกำหนดสถานที่ผลิตสุราให้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกันเพื่อเป็นการควบคุมและกำหนดขอบเขตการประกอบกิจการโรงงานผลิตสุรา
- ข. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีและการนำเข้าเครื่องตีแอลกอฮอล์ สาระสำคัญของ กฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีและการนำเข้าเครื่องตีแอลกอฮอล์ นั้นได้ใช้พระราชบัญญัติสุราฉบับ พ.ศ. 2493 เป็นแม่บทในการกำหนดการเสียภาษีสำหรับสุราเมื่อมีการผลิตสุราตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง การเสียภาษีให้กระทำโดยการเปิดแสตมป์สุราที่ภาชนะบรรจุสุราในความควบคุมของพนักงานเจ้าหน้าที่ เว้นแต่ในกรณีที่รัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บภาษีจะกำหนดวิธีการเสียภาษีโดยวิธีอื่น โดยออกเป็นกฎกระทรวงก็ได้ นอกจากนี้ยังมี พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ที่มีการกำหนดอัตราภาษีศุลกากรสำหรับสุรา หากมีการนำเข้า ณ จุดผ่านแดนต่าง ๆ อีกด้วย

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย เป็นกฎหมายที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการซื้อขายสุราในประเทศไทยเป็นกฎหมายที่อนุญาต ให้ทำการจำหน่ายได้แต่ขณะเดียวกันก็เป็นกฎหมายจำกัดการขายสุราไปด้วยเช่นกัน (มนัญญา ภูแก้ว, 2558) ดังนี้

- ก. กฎหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการควบคุมการจำหน่ายสุรา สารสำคัญของกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องการควบคุมการจำหน่ายสุรานั้นเพื่อเป็นการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมทั้งการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสภาพ ผู้ติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อช่วยลดปัญหาและผลกระทบทั้งด้านสังคมและ เศรษฐกิจ ช่วยสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนโดยให้ตระหนักถึงพิษภัย ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตลอดจนช่วยป้องกันเด็กและเยาวชนมิให้เข้าถึงเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ได้โดยง่าย ได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่มีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่และดูแลการจำหน่ายสุรา ตาม พ.ร.บ.ฉบับนี้ คือ คณะกรรมการนโยบายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แห่งชาติ และคณะกรรมการควบคุม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นผู้ควบคุมดูแลข้อกฎหมายดังกล่าว
- ข. กฎหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการควบคุมการจำหน่ายสุรา ในบางประเด็น สารสำคัญของกฎหมายในส่วนนี้ คือการบังคับเกี่ยวกับการจำหน่ายสุรา ในสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในช่วงที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา และการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา ได้แก่ พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่ง สมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 หรือในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา ได้แก่ ประกาศสำนัก นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2552 โดยกำหนดห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวันพระใหญ่ เนื่องจากเห็นว่าการดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขัดต่อหลักศีลธรรม ในพุทธศาสนาและอาจก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาได้ เช่น อุบัติเหตุจากเมาแล้วขับ ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการควบคุมการจำหน่ายในสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม หรือในสถานที่ราชการและรัฐวิสาหกิจอีกด้วย เหตุผลที่รัฐ ประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ อาจเป็นเพราะเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ก่อให้เกิดปัญหา ด้านสุขภาพและอุบัติเหตุขึ้นได้ขณะทำงานเป็นประจำทั้งนี้โดยความเห็นชอบและ คำแนะนำของคณะกรรมการนโยบายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แห่งชาติ โดยอาศัย อำนาจตามความในมาตรา 4 มาตรา 27 (8) และมาตรา 31 (7) แห่งพระราชบัญญัติ ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 อันเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการ เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สารสำคัญของกฎหมายที่มีการบังคับใช้เพื่อการควบคุมการบริโภคแอลกอฮอล์ในประเทศไทย เป็นการจำกัดการบริโภคสุราในบุคคลและสถานที่ต่าง ๆ เช่น สถานบริการ ที่มีการกำหนด *พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509* โดยเห็นว่าบุคคลประกอบกิจการสถานบริการบางประเภท ซึ่งอาจดำเนินการไปในทางกระห่มกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน และจัดให้มีการแสดงเพื่อความบันเทิงในสถานบริการนั้น ๆ ไม่เหมาะสม เป็นเหตุให้เยาวชนเอาเยี่ยงอย่างจนประพฤติดัวเลื่อมทรามลง เป็นการสมควรที่จะออกกฎหมายควบคุมสถานบริการนั้น ๆ รวมทั้งการแสดงด้วย ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย ศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีของชาติ หรือห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตตั้งสถานบริการรับผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์เข้าทำงานในสถานบริการ หรือให้ผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์เข้าใช้บริการในสถานบริการระหว่างเวลาทำการ หรือจะเป็น *พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522* ที่ ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ยานพาหนะในขณะเมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น และ *พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551* ที่กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น วัด สถาบันการศึกษา สถานราชการ เป็นต้น

4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สารสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ถูกกำหนดออกมาเนื่องจากเชื่อว่า การควบคุมการโฆษณาจะนำไปสู่การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ลดลง (มูณี คล้ายสังข์, 2558, น.10) โดยปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมธุรกิจการโฆษณาหลายรูปแบบ เช่น *พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473* *พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522* *พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522* *พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510* (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2537) และ *พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2535* เป็นต้น

สรุปจากการนำเสนอ รัฐไทย: กฎหมายกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์การทวนประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จะเห็นได้ว่า โดยรวมแล้วสารสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการควบคุมหรือจำกัดการดื่มสุราโดยเอาที่ตั้ง สถานที่ เวลา อายุ รวมไปถึงการขับขี่ยานพาหนะเป็นเงื่อนไขในการออกข้อกำหนด แต่ทั้งนี้แล้วการที่รัฐได้ออกกฎหมายมาจำนวนมากเพื่อควบคุมในเรื่องต่าง ๆ จะไม่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ หากประชาชนผู้ต้องเคารพกฎหมายนั้นไม่ปฏิบัติตาม

การบังคับใช้กฎหมายและการจรรโลงอำนาจรัฐผ่านประเด็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ในประเด็นการบังคับใช้กฎหมายและการจรรโลงอำนาจรัฐผ่านประเด็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผู้เขียนพยายามอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ ณ ปัจจุบันกลายเป็นภาพตัวแทนบ่งชี้ปัญหาทางสังคมต่าง ๆ มากมายจากที่ได้กล่าวมาในหัวข้อข้างต้น ภาพตัวแทนดังกล่าวส่งผลให้การดำรงอยู่ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถูกตีตราจากสังคมจากนักศีลธรรม พระ นักบวช รวมถึงการรณรงค์ขององค์กรทางสังคม ฉะนั้นสิ่งผู้เขียนนำมาเสนอในหัวข้อนี้จึงเป็นการบังคับใช้กฎหมายและการจรรโลงอำนาจรัฐซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดื่มการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนนำไปสู่การการบังคับใช้กฎหมายและการจรรโลงอำนาจรัฐกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กล่าวคือ จากผลกระทบที่เกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ได้ทวีความรุนแรงขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นในด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น การเกิดโรคเรื้อรัง อุบัติเหตุ และปัญหาสังคม เช่น อาชญากรรม ความรุนแรงในครอบครัว การเกิดหนี้สิน ฯลฯ (ยงยุทธ ขจรธรรมและคณะ, 2547, น.8) ทำให้รัฐตระหนักในปัญหาดังกล่าว เป็นเหตุให้เกิดการกำหนดมาตรการสำคัญต่าง ๆ เป็นกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเป็นกฎหมายควบคุมพฤติกรรมทั้งของผู้ผลิต ผู้ขาย และผู้บริโภค โดยมุ่งเป้าหมายเพื่อลดจำนวนของนักดื่มหน้าใหม่และลดผลกระทบที่จะตามมาควบคู่กันไป ซึ่งกฎหมายที่สำคัญใช้บังคับเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยนั้น ได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 โดยหลังจากมีการบังคับใช้ได้มีประเมินผลวิเคราะห์มาตรการดังกล่าวว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ทั้งในด้านการจำหน่าย การควบคุมการบริโภคและการโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลไกบังคับใช้กฎหมายยังไม่ดีเท่าที่ควร และยังมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้มีอำนาจ/ผู้มีอิทธิพล การแทรกแซงของธุรกิจสุรา รวมทั้งค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ผลน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

ฉะนั้น รัฐได้จรรโลงอำนาจตัวเองผ่านระบบราชการที่เป็นแขนขาของรัฐโดยการจัดสร้างมาตรการต่าง ๆ ครอบคลุมทุกมิติโดยร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการลดความชุกของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยการดำเนินงานร่วมกับชุมชน ชมรมที่เกี่ยวข้อง พัฒนาระบบบำบัดสุราการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในคลินิก การพัฒนานโยบาย เช่น การสนับสนุนร้านนมรอบสถานศึกษา โครงการสถานศึกษาปลอดเหล้า/ บุหรี่ ของกระทรวงศึกษาธิการ การงดเหล้าเข้าพรรษา และดำเนินการตรวจบัตรประชาชนในการซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเด็ก และเยาวชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ รวมทั้งร่วมพัฒนานโยบายใหม่ในอนาคตกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐและเอกชน ในเรื่องของการกำหนดภาษี - เงินเพื่อ ลดช่วงภาษีที่แตกต่างกัน สัดส่วนภาษีปริมาณต่อมูลค่า ภาษีเหล้าสำหรับท้องถิ่น มาตรการใบอนุญาตต่าง ๆ เช่น การลดจำนวนใบอนุญาต ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกใบอนุญาต แยกใบอนุญาตร้านจำหน่ายสุรา โดยเฉพาะการจำกัดการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในเด็กและเยาวชน รวมถึงการบังคับใช้และพัฒนาอนุบัญญัติกฎหมายตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ให้ครอบคลุมและทันสมัยต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของปัจจุบันและในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์, 2561, น. 6)

สรุป จากประเด็นการบังคับใช้กฎหมายและการจรรโลงอำนาจรัฐผ่านประเด็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จะเห็นว่าเนื้อแท้ของการอธิบายเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รัฐมีสถานะเป็นตัวแสดงที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการดื่มสุราหรือแอลกอฮอล์ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบของกฎหมายในรูปแบบนโยบาย มาตรการต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาสาระแตกต่างกันไป แต่ท้ายที่สุดแล้วสิ่งที่รัฐต้องการก็คือการควบคุมเรื่องเกี่ยวกับสุราหรือแอลกอฮอล์อย่างครบวงจร ฉะนั้นในประเด็นนี้ จึงให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องการบังคับใช้กฎหมายและการจรรโลงอำนาจรัฐที่มีผลบังคับใช้เรื่องแอลกอฮอล์

รัฐกับเครื่องตีแอลกอฮอล์บทบาทการแสดงผ่านการโฆษณา

หากกล่าวถึงสังคมในศตวรรษที่ 21 เศรษฐกิจแบบทุนนิยมและกระแสการบริโภคนิยมเป็นแนวคิดหลักในการอธิบายพฤติกรรมของคนในสังคมในนี้ซึ่งเดินทางมาอย่างยาวนานตั้งแต่ผลงานเรื่องความมั่งคั่งแห่งชาติ (The Wealth of Nations) ของอดัม สมิท (อริสธร ตูทองคำ, 2547, น. 47-49) ที่นำไปสู่การถือกำเนิดของแนวคิดทุนนิยมที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจร่วมสมัยในโลกาภิวัตน์ ทั้งการผลิต การบริโภค และการกระจายสินค้าและบริการในตลาดโลก ในระบบตลาดเสรีซึ่งส่งผลต่ออำนาจการควบคุมของรัฐบาล และส่งผลต่อที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ ในขณะเดียวกัน เครื่องตีแอลกอฮอล์เองก็อยู่ในกระบวนการของระบบเศรษฐกิจร่วมสมัยในโลกาภิวัตน์นี้ที่เต็มไปด้วยการนำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะปัจจุบันที่โลกได้ก้าวผ่านความเป็นเขตแดนของรัฐจนนำไปสู่การย่อโลกใบนี้ไว้ในสังคมออนไลน์ที่ทุกคนในโลกสามารถเข้าถึงข้อมูลผ่านสัญญาณอินเทอร์เน็ต และสัญญาณดาวเทียมได้ จากความสำคัญที่กล่าวมาในประเด็นเรื่องระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม กระแสโลกาภิวัตน์ และการบริโภคนิยม ปรากฏการณ์เหล่านี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าการโฆษณาหรือการควบคุมเกี่ยวกับเครื่องตีแอลกอฮอล์สะท้อนให้เห็นการแข่งขันกันระหว่างรัฐ กลุ่มผู้ประกอบการในการจำหน่าย และผู้ที่ตีแอลกอฮอล์ ดังนั้นผู้เขียนจึงเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า รัฐกับเครื่องตีแอลกอฮอล์บทบาทการแสดงผ่านการโฆษณา

กล่าวคือ ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าจำนวนผู้ตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นในทุก ๆ ปี และมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคหันมาตีเครื่องตีแอลกอฮอล์มาจากการโฆษณาเชิญชวนซึ่งเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดของผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อให้ผู้บริโภคนั้นหันมาบริโภคสินค้าของตน ในปัจจุบันที่มีการแข่งขันทางการตลาดสูงมา ประกอบกับเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้การโฆษณาเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งเป็นการประหยัดต้นทุนการโฆษณาขึ้นจากในอดีตอย่างมาก จนทำให้ผู้บริโภครู้สึก คล้อยตาม เกิดความอยากบริโภคเครื่องตีแอลกอฮอล์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้บริโภคที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะที่เมื่อได้รับสื่อโฆษณามาก ๆ ประกอบกับค่านิยมในปัจจุบันย่อมที่จะรู้สึกอยากตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ เกิดเป็นนักตีหน้าใหม่เพิ่มมากขึ้น (อดิศร เข้มทิส, 2560, น. 6)

ขณะเดียวกันบทบาทของรัฐกับบทบาทการแสดงผ่านการโฆษณาเริ่มต้นจากแนวคิดที่รัฐควรจะมีบทบาทแทรกแซงเพื่อกำหนดเกณฑ์ที่จะใช้ในการควบคุมการโฆษณาและจำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมาตรการที่รัฐจะนำมาใช้ในการควบคุมการโฆษณาที่สำคัญคือ อาทิ **1. มาตรการที่มีลักษณะป้องกัน** คือเป็นมาตรการที่รัฐจะเข้ามามีบทบาทในการกำหนดเกณฑ์และเงื่อนไขโดยจะมีการตรวจสอบโฆษณาก่อนที่จะมีการเผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งการที่รัฐเข้ามาแทรกแซงการโฆษณาทำให้โฆษณาหลายชิ้นบิดเบือนวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของผู้ทำการโฆษณา อีกทั้งก่อให้เกิดอุปสรรคในการประกอบธุรกิจ ทำให้เกิดความล่าช้าทางธุรกิจ และเป็นการเพิ่มภาระเกี่ยวกับต้นทุนสินค้าหรือบริการประเภทนั้น **2. มาตรการที่เกี่ยวข้องกับสินค้า** กล่าวคือเป็นมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลทางธุรกิจ โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในบางเรื่องที่จะก่อให้เกิดความเสียหายและเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค และการแข่งขันทางการค้า เช่น การจำกัดอายุของผู้บริโภคในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ การกำหนดสถานที่ในการจำหน่าย เป็นต้น เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคที่ยังมีวิจารณญาณไม่เพียงพอ

ต่อการบริโภคสินค้าอื่น ๆ **3. มาตรการที่มีลักษณะเป็นการแก้ไขปัญห** เป็นมาตรการที่เป็นการตรวจสอบงานโฆษณา (monitoring) ที่มีการเผยแพร่ออกสู่สาธารณชน มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปในกฎหมายหลาย ๆ ฉบับ โดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์และกระบวนการที่เปิดโอกาสให้รัฐสามารถเข้ามาตรวจสอบงานโฆษณาที่มีการเผยแพร่เพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีการจัดระบบต่าง ๆ ในการตรวจสอบและการเยียวยาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการโฆษณา รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบของผู้โฆษณาหรือแก้ไขข้อบกพร่องในงานโฆษณา เป็นต้น (อดิศร เข้มทิศ, 2560, น. 6-14)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันรัฐได้ควบคุมการโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ภายใต้พระราชบัญญัติเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ได้โดยได้กำหนดมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไว้หลายมาตรการ ได้แก่ **1. มาตรการเกี่ยวกับควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์** เช่น การควบคุมบรรจุภัณฑ์ ฉลาก พร้อมทั้งข้อความคำเตือนของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และจะต้องไม่ใช่ข้อความที่เชิญชวนให้บริโภคหรืออวดอ้างสรรพคุณ คุณประโยชน์ หรือคุณภาพของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยทางตรงหรือทางอ้อม **2. มาตรการควบคุมสถานที่ห้ามขายและบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์** โดยได้กำหนดสถานที่หรือ บริเวณที่ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไว้หลายแห่งด้วยกัน เช่น วัด สถานที่ราชการ สถานศึกษา สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น และได้กำหนดสถานที่หรือบริเวณที่ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มเติม เช่น สถานีขนส่งท่าเรือโดยสาร สาธารณะ สถานีรถไฟ บนทาง เป็นต้น **3. มาตรการควบคุมวันและเวลาขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์** โดยได้มีการกำหนดวันห้ามขายในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ยกเว้นการขายเฉพาะร้านค้าปลอดอากรภายในอาคารท่าอากาศยานนานาชาติ ในส่วนของเวลาขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นมีการกำหนดไว้โดยห้ามผู้ใดขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในเวลาอื่น นอกจากตั้งแต่เวลา 11.00 นาฬิกา ถึงเวลา 14.00 นาฬิกา และตั้งแต่เวลา 17.00 นาฬิกา ถึงเวลา 24.00 นาฬิกา ยกเว้นการขายเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ในอาคารท่าอากาศยานนานาชาติ และการขายในสถานบริการซึ่งเป็นไปตามกำหนดเวลาเปิดปิดของสถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ **4. มาตรการควบคุมอายุและพฤติกรรมของผู้ซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์** โดยมีการกำหนดห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับบุคคล 2 ประเภท ได้แก่ (1) บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่ายี่สิบปี บริบูรณ์ และ (2) บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ และ **5. มาตรการควบคุมลักษณะและวิธีการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์** ลักษณะและวิธีการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ดังต่อไปนี้ ต้องห้ามตามกฎหมาย (1) ใช้เครื่องขายอัตโนมัติ (2) การเร่ขาย (3) การลดราคาเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการขาย (4) ให้หรือเสนอให้สิทธิในการเข้าชมการแข่งขัน การแสดง การให้บริการ การชิงโชคการชิงรางวัล (5) โดยแจก แถม ให้ หรือแลกเปลี่ยนกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (6) โดยวิธีหรือลักษณะอื่นใดตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการนโยบายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แห่งชาติ **6. มาตรการเกี่ยวกับควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์** ได้แก่ 1) การห้ามโฆษณาโดย ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือแสดงชื่อหรือเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อันเป็นการอวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงใจให้ผู้อื่นดื่มโดยตรงหรือโดยอ้อม 2) การโฆษณาที่กระทำได้ โดยการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ใด ๆ โดยผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกประเภทให้กระทำได้เฉพาะการให้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้

เชิงสร้างสรรค์สังคม โดยไม่มีการปรากฏภาพของสินค้าหรือบรรจภัณฑ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น เว้นแต่เป็นการปรากฏของภาพสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือสัญลักษณ์ของบริษัทผู้ผลิต เครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นเท่านั้น ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ในปัจจุบันได้มีกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการแสดงผลภาพสัญลักษณ์เพื่อประกอบการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2553 กำหนดรายละเอียดในเรื่องดังกล่าวไว้ เช่น กรณีใช้สื่อทางโทรทัศน์ การแสดงผลภาพโดยผ่านเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์หรือสื่ออื่นใดในทำนองเดียวกัน ต้องมีขนาด ไม่เกินกว่าร้อยละ 5 ของพื้นที่โฆษณาทั้งหมดและไม่เกินกว่า 2 วินาที โดยแสดงได้ตั้งแต่เวลา 22.00 น. ถึง 05.00 น. และให้แสดงผลภาพสัญลักษณ์ดังกล่าวเฉพาะในตอนท้ายของการโฆษณาเท่านั้น กรณีสื่อสิ่งพิมพ์ ต้องมีขนาดไม่เกินกว่าร้อยละ 5 ของพื้นที่โฆษณาทั้งหมด โดยห้ามแสดงที่ปกหน้า ปกหลัง คู่กลางหน้า หรือสิ่งห่อหุ้มสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าว กรณีสื่ออื่นใดนอกเหนือจากนี้ ต้องมีขนาด ไม่เกินร้อยละ 3 ของพื้นที่โฆษณาในสื่ออื่น ๆ ทั้งนี้ให้มีการแสดงข้อความคำเตือนทุกครั้งและ ตลอดเวลาที่มีการแสดงผลภาพสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือสัญลักษณ์ที่บริษัทผู้ผลิต เครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยรูปแบบของข้อความคำเตือนนั้นให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการควบคุม ประกาศกำหนด (จักรกฤษ ณ นคร, 2559, น.39)

สรุป จากประเด็นรัฐกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บทบาทการแสดงผ่านการโฆษณา ผู้เขียนมีทรรศนะว่าภายใต้สังคมที่ถูกห่อหุ้มไปด้วยระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม บริโภคนิยม และโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้รับความนิยมและขยายตัวมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงมีบทบาทเข้าแทรกแซงเกี่ยวกับประเด็นเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยเฉพาะการโฆษณา โดยเริ่มต้นจากแนวคิดที่รัฐเข้ามามีบทบาทกำหนดเกณฑ์ที่จะใช้ในการควบคุมการโฆษณาและ จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้รวมถึงการออกมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรการเกี่ยวกับควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มาตรการควบคุม สถานที่ห้ามขายและบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มาตรการควบคุมวันและเวลาขายเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ มาตรการควบคุมอายุและพฤติกรรมของผู้ซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มาตรการควบคุม ลักษณะและวิธีการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และมาตรการเกี่ยวกับควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ เป็นต้น การดำเนินการของรัฐดังกล่าวในขณะเดียวกันนอกการใช้อำนาจ ผ่านกฎหมายและมาตรการแล้วรัฐยังมีการดำเนินการผ่านการโฆษณาผ่านสื่อทุกช่องทาง เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และสังคมออนไลน์ ในรูปแบบของการรณรงค์ถึงโทษและปัญหา ที่เกิดขึ้นจากการดื่มแอลกอฮอล์ซึ่งนำเสนอทั้งในฐานะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล และในระดับภาพรวมของสังคม

บททวนสถานการณ์การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

ในประเด็นเรื่องการทบทวนสถานการณ์การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการ จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ผู้เขียนต้องการนำเสนอผลการวิจัยที่ผ่านมาว่าภายหลังจากการขยายตัวของธุรกิจ ที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นำไปสู่ผลกระทบและแนวทางการแก้ไขอย่างไร กล่าวคือ

งานของสุริยา ช้องเสนาะ (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ร้านเหล้ารอบมหาวิทยาลัย : แนวทางแก้ไข โดยกล่าวถึงสถานการณ์ร้านเหล้ารอบมหาวิทยาลัยที่เป็นปัญหาและต้องได้รับการแก้ไขเนื่องจากมหาวิทยาลัยเป็นสถานที่แห่งการเรียนรู้และเสริมสร้างสติปัญญา ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับร้านเหล้ารอบมหาวิทยาลัยมีผู้ที่เกี่ยวข้องที่สำคัญจำนวน 3 ฝ่าย คือ นักศึกษา ผู้ประกอบการธุรกิจ และหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้ โดยข้อเสนอแนะเพื่อควบคุมการดื่มแอลกอฮอล์ประกอบด้วย 1) แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องของกำหนดระยะห่างหรือรัศมีของการห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รอบมหาวิทยาลัย เช่น 500 เมตร หรือ 1 กิโลเมตร เป็นต้น การกำหนดเขตปลอดร้านจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (โซนนิ่ง) บริเวณรอบสถานศึกษา และการขอใบอนุญาตในการจำหน่ายแอลกอฮอล์ต้องมีกฎเกณฑ์เคร่งครัดหากฝ่าฝืนต้องถูกยึดใบอนุญาต 2) เพิ่มการศึกษาเกี่ยวกับโทษของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีต่อสุขภาพ ร่างกาย สติปัญญา และผลกระทบของด้านอื่น ๆ เข้าในหลักสูตรการศึกษา 3) สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมจูงใจให้รางวัลแก่นักศึกษาที่ทำประโยชน์ในการแก้ปัญหาร้านจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสร้างวัฒนธรรมภายในสถานศึกษาให้ถูกต้องเกี่ยวกับการเข้าสังคมโดยไม่จำเป็นต้องดื่มแอลกอฮอล์ 4) ควบคุมเวลาเปิดและปิดร้านจำหน่ายแอลกอฮอล์ให้เร็วขึ้น นอกจากนั้นควรห้ามการโฆษณา และการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสื่อต่าง ๆ ที่นักศึกษาเข้าถึงได้ง่าย อาทิ สื่อทางอินเทอร์เน็ต ทางทีวี หนังสือพิมพ์ที่แจกฟรี หรือนิตยสารที่ได้รับความนิยมของวัยรุ่น นักศึกษา เป็นต้น (สุริยา ช้องเสนาะ, 2560)

ทั้งนี้ในเชิงมาตรการของรัฐในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบในการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์งานวิจัยของ วรานันต์ ตันติเวทย์ และคณะ (2557) เรื่องเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยร้านเหล้า (alcoholic economics) โดยมุ่งอธิบายปัญหาร้านจำหน่ายแอลกอฮอล์รอบสถานศึกษา ผลการวิจัยมีการนำเสนอ มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาร้านจำหน่ายแอลกอฮอล์รอบสถานศึกษา กล่าวคือ 1) การนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์โดยอาศัยหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (PPP) เป็นกลไกประยุกต์ร่วมกับมาตรการเดิมที่บังคับใช้อยู่ เช่น ภาษีมลพิษ และระบบการวางประกันความเสี่ยงหรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ราคาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สะท้อนถึงต้นทุนที่แท้จริงผ่านเครื่องมือต่าง ๆ 2) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อลดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นอกจากนี้ได้มีการกล่าวถึงข้อเสนอแนะที่มีการบูรณาการองค์ความรู้ภายใต้หลักการการมีส่วนร่วมระหว่างภาคประชาสังคม หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน (วรานันต์ ตันติเวทย์และคณะ, 2557, น. 84-95) ซึ่งสมพงษ์ จันทรชอนแก่น (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดอุบลราชธานี กรณีศึกษา: อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่ามีข้อเสนอแนะและแนวทาง คือ 1) รูปแบบในการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของ 2) การวิเคราะห์ปัญหาสาธารณสุขของชุมชน และจัดตั้งภาคีเครือข่ายการดำเนินงานที่เป็นทุนทางสังคมในพื้นที่ได้ 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาควิชาการ ภาคประชาชนและสังคม ภาครัฐและการเมือง 3). การกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุร่วมกันของชุมชน คือ ประชาชนลด ละ เลิกการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อสุขภาพและสังคมที่ดีขึ้น

และ 4) ประชาคมกำหนดและคัดเลือกมาตรการที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน คือ ลดโอกาสลดการเข้าถึง และลดพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นำไปสู่การประกาศใช้และเผยแพร่ในชุมชน ตลอดจนมีการนำรูปแบบในการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สู่การปฏิบัติ เช่น การจัดทำแผนปฏิบัติการชุมชนแบบมีส่วนร่วม การสนับสนุนการดำเนินงานภาคประชาชน โดยภาคีเครือข่ายภาควิชาการ ภาครัฐและการเมือง ทั้งองค์ความรู้วิชาการ ทรัพยากร การร่วมติดตามผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการชุมชน และการถอดบทเรียนการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย (สมพงษ์ จันทรชอนแก่น, 2560, น.30-41) นอกจากนี้งานวิจัยของพงษ์ศักดิ์ อ้นมอย (2561) ได้ศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการจัดพื้นที่ในการควบคุมการดื่มและจัดจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผ่านงานวิจัยเรื่องการพัฒนามาตรการการจำกัดการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้เยาวชนของผู้ประกอบการร้านค้าโดยรอบสถานศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่ามีแก้ไขแก้ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยจัดทำมาตรการจำกัดและการควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้เยาวชนรอบบริเวณสถานศึกษาโดยการจัดระเบียบพื้นที่ตั้งร้านขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือการจัดโซนนิ่งและมาตรการป้องกันด้วยการลงนามความร่วมมือการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาและครอบครัวมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (พงษ์ศักดิ์ อ้นมอย, 2561, น.525 – 536)

จากการทบทวนสถานการณ์การแก้ไขปัญหที่เกิดจากผลกระทบจากการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ข้างต้นพบว่างานวิจัยที่ผ่านมาให้ความสำคัญในการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหโดยมุ่งไปที่การสร้างมาตรการทางกฎหมายและเน้นการบังคับใช้ แต่อย่างไรนั้นนอกเหนือจากการบังคับใช้แล้วในบางงานวิจัยยังได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหโดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน เอกชน และหน่วยงานรัฐ ดังนั้นบทความฉบับนี้จึงสะท้อนให้เห็นตัวแสดงในประเด็นเรื่องอำนาจรัฐกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์: กฎหมาย นโยบาย และมาตรการ ซึ่งตัวแสดงที่สำคัญได้แก่รัฐที่เลือกจะกระทำการใช้อำนาจอย่างใดอย่างหนึ่งและสร้างรูปแบบการใช้อำนาจนั้นออกมาเพื่อควบคุมประเด็นเรื่องแอลกอฮอล์โดยผลการวิจัยที่ผ่านมาทั้งสำเร็จและล้มเหลว

สรุป

ภาพรวมว่าด้วยอำนาจรัฐกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์: กฎหมาย นโยบาย และมาตรการที่ผู้เขียนได้นำเสนอในข้างต้นซึ่งประกอบไปด้วยประเด็น คือ 1.มโนทัศน์เรื่องเหล้า สุรา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และกฎหมายของรัฐไทย การจัดวางเนื้อหานำเสนอในประเด็นนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้เห็นถึงความเป็นมาของความสัมพันธ์เกี่ยวกับกรอบคิด ระบบคิด คุณค่า ที่มีต่อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งอาจจะเรียกแตกต่างกันไปไม่ว่าจะเป็น เหล้า สุรา ไวน์ เบียร์ หรือ อย่างไรก็ดีแล้วแต่ การนำเสนอประเด็นดังกล่าวก่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ถูกนิยามความหมายโดยอำนาจของรัฐ ความหมายที่ถูกนิยามหรือสถาปนาขึ้นผ่านกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ที่จรรโลงอำนาจรัฐอย่างเข้มข้นในการจัดการ ตรึงซัง และควบคุม ฉะนั้นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มิได้ลอยตัวอยู่อย่างอิสระจากสังคมแต่อย่างใด การเน้นย้ำให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ที่โยงใยอยู่กับโครงสร้างทางสังคมสร้างเป็นเส้นใยประสานทั้งอำนาจรัฐรวมถึงผนวกวิถีชีวิตวัฒนธรรมเข้าด้วยกันซึ่งแนบเนียนจนไม่สามารถฉีกขาดออกจากกัน หรือ แยกส่วนในการอธิบายออกจากกันได้ 2. รัฐไทย: กฎหมายกับเครื่องตีแอลกอฮอล์ ชี้ให้เห็นประเด็นทางกฎหมายของรัฐที่เข้มข้นเคลือบแฝงกลไกการรวมศูนย์อำนาจและความเบ็ดเสร็จในการจัดการ ควบคุม เกี่ยวกับเรื่องเครื่องตีแอลกอฮอล์ ซึ่งรัฐทำได้เป็นอย่างดีผ่านกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ อาทิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องตีแอลกอฮอล์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีและการนำเข้าเครื่องตีแอลกอฮอล์ กฎหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการควบคุมการจำหน่ายสุรา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคเครื่องตีแอลกอฮอล์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาเครื่องตีแอลกอฮอล์ รวมไปถึงมาตรการในการควบคุมสถานบริการต่าง ๆ ปรากฏการณ์นี้ แสดงให้เห็นว่ารัฐคือตัวแสดงหลักในการบังคับบัญชาการมีอยู่ของเครื่องตีแอลกอฮอล์ในทุก ๆ กิจกรรมในสังคม ฉะนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เรื่องของการผลิต การกำหนดโทษ และเงื่อนไขของเครื่องตีแอลกอฮอล์ถูกรวมศูนย์อำนาจมากกว่าจะเป็นเรื่องการกระจายอำนาจไปสู่ผู้เป็นชุมชน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้เขียนไม่ได้แสดงถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมการมีเมาแต่เพียงอธิบายบนกรอบคิดของรัฐกับเครื่องตีแอลกอฮอล์ 3. การบังคับใช้กฎหมายและการจรรโลงอำนาจรัฐ ผ่านประเด็นเครื่องตีแอลกอฮอล์ อย่างที่ได้ชี้ให้เห็นในภาพรวมโดยเมื่อรัฐสถาปนาอำนาจ สร้างกฎหมายและมาตรการขึ้นมาก็นำไปสู่การบังคับใช้ ส่งผลที่ผู้ดำเนินกิจการบ่อนเกิดของการบังคับใช้กฎหมายเนื่องจากผลกระทบที่เกิดจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ได้ทวีความรุนแรงขึ้น ในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นในด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน ฉะนั้นปรากฏการณ์หนึ่ง ที่มีความเข้มข้นต่อการบังคับกฎหมายของรัฐคือ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องตีแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 สะท้อนให้เห็นท้ายที่สุดแล้วสิ่งที่รัฐต้องการก็คือการควบคุมเรื่องเกี่ยวกับสุรา หรือแอลกอฮอล์อย่างครอบคลุม และ 4. ทบทวนสถานการณ์การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการจำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติเครื่องตีแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 สำหรับประเด็นนี้ผลของการทบทวนสถานการณ์การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเครื่องตีแอลกอฮอล์ทำให้เห็นภาพของการให้ความสำคัญในการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยมุ่งไปที่การสร้างมาตรการทางกฎหมายและเน้นการบังคับใช้ แต่อย่างไรนั้นนอกเหนือจากการบังคับใช้การแก้ไขปัญหายังนำไปสู่ความร่วมมือกับตัวแสดงอื่น ๆ เช่น ชุมชน เอกชน และองค์กรศาสนา

สำหรับสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอในภาพรวมในบทความวิชาการฉบับนี้ กล่าวคือ **ประการที่หนึ่ง** การอธิบายเรื่องราวด้วยอำนาจรัฐกับเครื่องตีแอลกอฮอล์: กฎหมาย นโยบาย และมาตรการ เป็นเพียงการสังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อชี้ให้เห็นว่าที่ผ่านมางานวิจัยที่ทำเกี่ยวกับเครื่องตีแอลกอฮอล์นอกจากจะเป็นการรณรงค์เรื่อง ลด ละ เลิก ยังมีงานวิจัยที่นำเสนอประเด็นที่แตกต่างออกไปโดยมุ่งไปที่การนำเรื่องกฎหมายเข้ามาอธิบาย **ประการที่สอง** ผู้เขียนไม่ได้ปฏิเสธโทษและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์แต่อย่างใด แต่ในทางตรงกันข้ามผู้เขียนต้องการให้เกิดการตระหนัก การยอมรับ ของการมีตัวตนของเครื่องตีแอลกอฮอล์ที่ส่งผลกระทบต่อและปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคมไทย โดยอธิบายผ่านอำนาจรัฐที่สถาปนากฎหมายและมาตรการต่าง ๆ เข้ามามีกับ ควบคุม ดูแล และท้ายสุดกรอบคิดเรื่องกฎหมายและมาตรการ

ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ควรทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนในสังคม การรวมศูนย์อำนาจในการจรรโลงอำนาจรัฐในเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ควรปรับเปลี่ยนมาเป็น เรื่องสาธารณะสร้างความรับรู้เป็นการทั่วไปให้แก่สังคมเพื่อให้เกิดการตระหนักและรับรู้โทษ หรือผลกระทบได้ด้วยตัวเองมากกว่าจะใช้อำนาจรัฐในการควบคุม

บรรณานุกรม

- จักรกฤษ ญ นคร. (2559). มาตรการในการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตาม พระราชบัญญัติเครื่องดื่มแอลกอฮอล์พุทธศักราช 2551. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 7(2), 39.
- ชนกธิดา ศิริวัตร. (2559). การห้ามโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามพระราชบัญญัติควบคุม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551: ศึกษากรณีการบังคับใช้กฎหมาย. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*, 5(2), 135.
- ธโสธร ตูทองคำ. (2547). *แนวคิดกระแสโลกและบริบทโลก.เอกสารการสอนชุดวิชา นโยบาย สาธารณะในบริบท โลก หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช*
- พงษ์ศักดิ์ อันมอย. (2561). การพัฒนามาตรการการจำกัดการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ให้เยาวชนของผู้ประกอบการร้านค้าโดยรอบสถานศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพ*, 6(3), 525 – 536.
- มนัญญา ภูแก้ว.(2558). “รู้เพื่อ...เรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ตอนที่ 1)”. สืบค้นจาก <http://www.phuketculture.net/download/doc/law07.pdf>
- มณี คล้ายสังข์. (2558). “การควบคุมการโฆษณาตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 32 ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหาร ในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 14 .กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานยุติธรรม.
- ยงยุทธ ขจรธรรม และคณะ. (2547). *นโยบายและมาตรการในการควบคุมการบริโภคแอลกอฮอล์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.*
- วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์. (2563). การศึกษาประเด็นทางนโยบายและมาตรการของรัฐที่เกี่ยวข้องกับ การควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์: กรณีศึกษา พื้นที่ถนนนิมมานเหมินท์ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 9(2), 138-182.
- วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์. (2563). นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของรัฐกับการสร้างความ มั่งคั่งด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ถนนนิมมานเหมินท์ จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานวิจัย). สงขลา: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.) คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลา.
- วรานันต์ ตันติเวทย์ และคณะ. (2557). เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยร้านเหล้า (Alcoholic Economics). *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา*, 1(1), 84-95.

- สุริยา ช้องเสนาะ. (2560). *ร้านเหล้ารอบมหาวิทยาลัย: แนวทางแก้ไข*. สืบค้นจาก <http://www.library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/.../Hi2558-054.pdf>
- สมพงษ์ จันทรขอนแก่น. (2560). การพัฒนารูปแบบการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดอุบลราชธานี กรณีศึกษา: อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม, *วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น*, 24(3), 30-41.
- สำนักงานคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์. (2561). 1 ทศวรรษ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551. นนทบุรี: กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
- อดิสร เข้มทิศ. (2560). *มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. กรุงเทพฯ.